

SKIFTER KËLLIÇI
"C 35 US" RËNË NË TOKËN SHQIPTARE
ROMAN

BOTIMET TOENA

SKIFTER KËLLIÇI

“C 35 US” RËNË NË TOKËN SHQIPTARE

roman

BOTIMET TOENA

Tiranë, 2020

Botuese: Irena Toçi

Kryeredaktore: Sonila Kapo

Redaktore: Diana Çuli

Korrektore: Majlinda Bami

Përkujdesja grafike dhe kopertina: Elsa Hajderaj

ISBN 978-9928-327-73-4

© Autori

Të gjitha të drejtat janë të rezervuara. Nuk lejohet shumëfishimi me asnjë lloj mjeti apo forme, as me fotokopje, pa lejen me shkrim të mbajtësit të copyright-it.

BOTIMET TOENA

Rr. "M. Gjollesha", K. Postare 1420, Tiranë

Tel.: + 355 4 22 40 116

Email: redaksia@toena.com.al

botimet.toena@gmail.com

www.toena.com.al

*Në kujtim të bashkëshortes sime, Natashës,
që më nxiti dhe më frymëzoi të shkruaj këtë roman.*

Autori

KAPITULLI I

Kishte kaluar mesnata. Ndonëse fillimnëntori i vitit 1943, agu mëngjesor që po zbriste mbi Barin e përgjumur, nën qiellin e bruztë të të cilit po shuheshin yjet e mbramë, blatonte një ditë të mirakandshme.

Ashtu si çdo natë, banorët e këtij qyteti ende po flinin, shumëkush i kredhur në ëndrra, për të nisur një ditë të re, pa drojë, pa frikë, pa tmerr, se mos, kur të dilnin nëpër rrugë, nuk do të hasnin patrulla ushtarësh nazistë. Dhe kjo, sepse që në shtator forcat anglo-amerikane kishin çliruar qytetin e tyre dhe po luftonin me ngulm që të çlironin edhe Italinë e Veriut nga pushtuesit gjermanë.

Edhe në një fjetore të artilerisë amerikane, të vendosur në portin e Barit, ushtarët ende po flinin. Disa prej tyre, duke parë ëndrra... Por kishte edhe nga ata që ishin zgjuar. Midis tyre, ishte edhe Kenti, i cili, i shtrirë në krevatin e tij, këqyrte pareshtur një foto dhe herë pas here vinte buzët në gaz. Në atë foto shfaqej një vajzë e nuritur, me flokë të drejtë dhe të gjatë, një pjesë e të cilëve i mbulonte ballin.

Xheji, ushtari që flinte në krevatin pranë tij, u kthye nga ana ku rrinte shtrirë Kenti, përpëliti sytë me habi, shikoi orën dhe i tha:

- Çfarë po vështron, Xheji? A nuk e di se ora është 2 e natës?

- Mbrëmë, mora letër nga e fejuara ime, Silva, - u përgjigj Xheji. - Në letër kishte futur dhe këtë foto.

Dhe i zgjati Kentit foton, që nisi ta vështronte me kërshëri.

- Qenka goxha vajzë, - ia bëri Kenti buzagaz. - Nuk më kishe folur më parë.

- Ja që erdhi rasti. Kur të mbarojë lufta, do të fejohem me të.

- Dua dhe unë një vajzë. Do të fejohem edhe unë sapo të mbarojë lufta.

- Po kur do të mbarojë kjo e mallkuar, Kent?

Tedi, një ushtar tjetër, që flinte në një shtrat aty afër, ngriti kokën dhe i qortoi:

- Flisni me zë më të ulët, se na zgjuat nga gjumi.

- Ke të drejtë, Ted, - iu përgjigj Kenti dhe duke u kthyer sërishmi nga Xheji, shtoi: - Do të mbarojë, Xheji, dhe ne do ta fitojmë, por fli, se akoma është natë.

Xheji buzëqeshi dhe u kthye nga ana tjetër e shtratit me foton e së fejuarës në gjoks.

Por nuk ishte e thënë të flinin gjatë. Ashtu si një lukuni tmerrësisht e urtuar i afrohet një vathe, për të shqyer e ngrënë bagëtinë brenda saj, ashtu dhe mbi Barin e përgjumur u sulën egërsira. Por ato nuk suleshin nga poshtë, nuk ishin forca këmbësorie, sepse ato dita-ditës po tërhiqeshin dëshpërimisht më në veri të Italisë, të ndjekura nga forcat aleate.

Ato suleshin nga sipër, pikërisht nga ai qiell i bruztë, agu i të cilit blatonte një ditë të mirakandshme. Ato ishin një lukuni e stërmadhe bombarduesish gjermanë Junker Ju 88, që fluturonin mbi portin e Barit, jo për të soditur anijet luftarake aleate, që edhe ato flinin të përkundura lehtë-lehtë nga valët e detit, por me bombat e tyre, për t'i bërë copë e thërrime, për t'i zhbërë, ashtu si edhe zyrrat, edhe fjetoret e

ushtarëve që ende flinin, ashtu si edhe Kenti, Xheji, Tedi dhe artiljerë të tjerë amerikanë.

Por, kur dëgjuan uturimën e avionëve dhe shpërthimin e bombave të para, ata u ngritën vetëtimthi, u veshën dhe u turrën të dilnin jashtë, të shkonin kështu në pozicionet ku ishin topat, atje ku artiljerë të tjerë që vazhdonin të kryenin shërbimin e natës, kishin nisur të goditnin me predha mbi këto lukuni avionësh gjermanë.

Por kur po dilnin nga fjetorja, një bombë plasi në hyrjen e fjetores. Kenti dhe Tedi, që kishin arritur të dilnin jashtë saj kthyen kokën dhe panë plot llahtar disa shokë të tyre nën gërmadha. U sulën andej dhe sytë u zunë edhe Xhejin nën disa trarë betoni. Por ai nuk lëvizte, nuk rënkonte, ai dergjej i shtrirë, i mbuluar në gjak. Ai kishte vdekur.

Kenti nuk pati kohë, veçse t'i merrte nga gjoksi foton e së fejuarës, ta puthte në ballë dhe duke gëlltitur lotët, së bashku me Tedin dhe shokë të tjerë, të sulej në pozicionet ku ndodheshin topat e tyre.

Së bashku me ta, Kenti shtiu sa mundi mbi avionët dhe pa se shumë prej tyre goditeshin dhe me uturima të lemerishme shkëputeshin nga qielli dhe fundoseshin në det.

Por ndërkohë vazhdonin të shpërthenin bomba, jo vetëm mbi anijet, por kudo përgjatë portit, mbi ndërtesa, të përpira tashmë nga zjarri dhe flakët, mbi rrugë, mbi ngrehina, pallate banimi, të shndërruara në rrënoja, nga ku njerëz, burra, gra, fëmijë, suleshin ku të mundnin, që të gjenin strehë që të mbroheshin.

E gjitha kjo zgjati vetëm gjysmë ore...

Në orët e para të mëngjesit atyre anëve vazhdonin të shkonin dhe të vinin makina të ndihmës së shpejtë dhe ushtarë me vigje, që bartnin të plagosurit, për t'i shpënë në infermierinë ushtarake të portit. Ndër ta ishin dhe Kenti me Tedin, që bartnin një ushtar, i cili rënkonte nga plagët që kishte marrë në trup dhe fytyrë.

- Mbahu, vëlla, - i tha Tedi i ngashëryer.

Vazhduan të ecnin shpejt drejt infermierisë.

- Sa shokë kemi humbur... - tha Kenti i ngashëryer.

- Midis tyre edhe Xhejin, aq të mirë dhe aq të dashur, - tha Tedi, duke vajosur kryet me dhembje.

Ndërkohë, përpara u doli një mjek, i veshur me mantelin e bardhë. Ndali dhe nguli vështrimin tek i plagosuri, që tashmë kishte humbur ndjenjat.

- Infermiera jonë është e mbushur plot me të plagosur, - tha pastaj. - Spitali i Barit është shkatërruar. Shumë të plagosur rëndë si ky që mbani në vig, do t'i nisim për në spitalin tonë në Katania. Do t'i njoftoj që tani.

Mëngjesi i po asaj dite në bazën ushtarake amerikane në Katania ishte krejtësisht i kundërt me mëngjeset e këndshme vjeshtore të këtij qyteti bregdetar të Sicilisë - i cingërisur, me qiell të murrëtyer, veshur me re nxirane, pas të cilave dukej se fshihej një kërcënim dredhak, me stuhi dhe shira të dendur, që mezi çpëritnin të rrokulliseshin tinëzisht atyre anëve.

Të paktën këtë ndjesi pati shefi i kësaj baze, koloneli Kallager, një burrë me fytyrë thatime, ndërsa kishte hedhur vështrimin nga dritarja e zyrës së tij.

Më këmbë, përballë tij qëndronte piloti Skot Traker, që i kishte kaluar të tridhjetat, shpatullan dhe me fytyrë që dukej si e gdhendur nga mollëzat e dala. Jo shumë larg tryezës së punës së Kallagerit ishte varur harta e Italisë.

- Kështu pra, Skot, - zuri të fliste plot pezëm Kallageri, - gjendja e ushtarakëve tanë të plagosur pas sulmeve të befasishme ajrore të gjermanëve mbi Barin është tepër e rëndë.

Ai heshti një grimë dhe mbylli sytë.

- E pabesueshme, e llahtarshme, - rënkoj, - por brenda 30 minutash bombardimi të pareshtur janë vrarë me qindra e qindra njerëz, ushtarakë tanë dhe civilë të pafajshëm italianë. Është shkatërruar gjithashtu pjesa më e madhe e anijeve tona luftarake. Edhe porti i Barit ka pësuar dëme të mëdha.

- Vërtet e pabesueshme dhe e llahtarshme, zoti Kallager, - përsëdyti Skot Trakeri i molisur. - Por si ndodhi?

- Me sa duket nga besimi i tepruar i Komandës së Forcave tona Ajrore. Kohët e fundit, njëri nga komandantët e saj deklaroi zyrtarisht se aviacioni gjerman ka perënduar. Ja dhe pasojat... Prandaj, së bashku me ekipin mjekësor, siç ta shpjegova më parë, do të fluturosh që tani atje. E përsëris: më vjen keq që nuk do të kesh pilot të dytë Xhon Elrixhin e sëmurë, me të cilin ke bërë sa e sa fluturime.

- Edhe mua më vjen keq nuk do të fluturojë sot me mua.

- Por edhe Aleks Dalglishin do ta kesh krahë të fortë.

- E vlerësoj, zoti kolonel.

- Do të kesh në bord edhe tre mjekë të sprovuar që sapo arritën urgjentisht nga baza jonë ushtarake në Bizerte të Tunizisë.

Skot Trakeri pohoi me kokë.

- Ku janë vendosur të plagosurit, zoti kolonel? - pyeti pastaj.

- Ja, diku këtu në këtë zonë, - iu përgjigj Kallageri, duke treguar me dorë në hartën e varur në mur, - në infermierinë që ndodhet në katin e nëndheshëm të një godine pranë aeroportit. Me t'u ulur avioni juaj në aeroport, makinat me të plagosurit tanë do të jenë aty.

Pastaj, duke i zgjatur dorën tjetrit, shtoi:

- Kështu pra, Traker, ndonëse koha nuk premtton aspak, nisuni sa më parë dhe ju priftë e mbara. Por mos u tregoni djemve dhe vajzave për kasaphanën e Barit.

- Patjetër, zoti Kallager, - tha Trakeri dhe, duke nderuar, u largua nga zyra e tij.

Skot Trakeri as vetë nuk e kuptoi se përse Avioni 35, me të cilin do të fluturonte pas pak minutash, i shëmbëlleu më i miri midis avionëve të tjerë ushtarakë në aeroportin e Katanias. E pra, ai ishte si të gjithë avionët e tjerë në atë aeroport; po me atë ngjyrën e hirtë, po me ato helika, po me ata krahë, që do ta ngrinin lart, si të donte të shpërfillte retë ogurzeza që vazhdonin të ndrydheshin me njëra-tjetrën në qiell. Por shpejt e kuptoi se kjo ndjenjë i trajtësohej në vetvete, sepse ky ishte avioni i tij dhe i pilotit tjetër, shokut të tij, Xhon Elrixhit.

Ndërkohë, në bordin e tij po bëheshin gati të futeshin djem dhe vajza, mjeke dhe ndihmesmjeke, të veshura me pardesy dhe pantallona ushtarake, dhe që mbanin çanta në supe. E fundit kishte mbetur Violeta, vajza më tërheqëse midis tërë ndihmësmekeve, me flokë si të ishin ngjyer me polenin e mimozave. Dhe pranë saj ishte Xhoni, riosh, sykaltër, rreth të tridhjetave. Të dy dukeshin të lektisur.

- Violetë, sa do të doja të isha si gjithnjë me Skotin në këtë fluturim, - tha i ngashëryer Xhoni. - Po ç'të bësh që u ftoha...

- Shërohu së pari, Xhon, pa plot fluturime të tjera na presin me Skotin, - i tha Violeta.

Xhoni e mbuloi me vështrim të mallëngjyer.

- Kaq shumë po të merrka malli për mua?! - vazhdoi ajo.

- Ja, në mbrëmje përsëri do të jemi bashkë. Sa të marrim të plagosurit.

Xhoni heshti një grimë dhe sytë e tij të kaltër u muguëuan.

- E di, e dashur, - psherëtiu - por zbritja në aeroportin e Barit është shumë e rrezikshme.

- E po... në kohë lufte jemi... - nënqeshi disi hidhur Violeta.

Duke iu afruar nga prapa, Skoti i vuri Xhonit duart mbi supe dhe me të qeshur, i tha:

- I dashur, mos ia qaj kaq shumë hallin Violetës, se për pak orë do të ta sjell si kokrra e mollës bashkë me të tjerët këtu në avion. Atëherë do të takoheni përsëri edhe më me zjarr.

Rikardoja, një djalosh i bëshëm, ezmer dhe me mustaqe të prera shkurt, që ishte nga të parët që po futej në bordin e avionit, u kthye nga ata dhe u tha:

- Po ndahuni, të shkretën me një puthje, se në mbrëmje, si Romeo me Xhulietën shkruam do të bëheni me njëri-tjetrin!

Dhe Xhoni me Violetën ashtu bënë. Pastaj ajo, e fundmja, ngjiti shkallët arriti te dera dhe, duke u kthyer edhe një herë nga Xhoni, e përshëndeti me një të puthur tjetër me dorë dhe u fut në avion.

Kishte kaluar më shumë se gjysmë ore që Avioni C 35 po fluturonte drejt Barit nën qiellin që po sterrosej gjithnjë e më shumë, kur u dëgjuan bubullima, vërtet të largëta, por ndjellakeqe, që ndonëse të flashkëta arritën deri në kabinën e pilotimit ku ndodheshin Skot Trakeri, piloti tjetër, Aleks Dalglishi dhe radisti Xhani Spaleti.

- Për fat të keq, Aleks, - tha Skoti, duke këqyrur aparaturat e avionit, - pellgu i detit Adriatik, duke përfshirë edhe Barin, tashmë është pushtuar nga erëra të forta dhe shira, me stuhi dhe vetëtima. Ja sinjali i parë, bubullimat...

- E kuptoj, - tha Aleks Dalglishi me keqardhje duke rrudhur ballin e tij të gjerë. - Kemi për të pasur armiq jo vetëm nazistët, por edhe kohën!

- Sidoqoftë, rëndësi ka t'u shmangemi nazistëve, tmerrësisht të rrezikshëm si në tokë, po aq dhe në qiell. Aq më tepër që pamja po vështirësohet gjithnjë dhe më shumë.

- Për fat të mirë, deri tani lidhja me Barin po shkon paq, - tha Xhani duke hequr kufjet nga veshët.

Mjekët dhe ndihmësmjekët djem dhe vajza, ishin ulur në të dy anët e avionit. Siç ndodh në raste udhëtimesh të gjata

ose të shkurtra qofshin, pas një heshtjeje Rikardoja nisi të fliste:

- “Moj kasolle, ku na mblodhe” thotë një fjalë e urtë popullore, nuk di se nga cili vend.

Pastaj pasi vështroi të tërë në bordin e avionit, shtoi:

- Para se të niseshim me një mision kaq të vështirë dhe kaq të rëndësishëm për në Bari ne, mjekë dhe ndihmësmjekë, djem dhe vajza, të ardhur dy javë më parë vullnetarë në spitalin tonë ushtarak, dëgjuam se bashkë me ne në këtë dërgatë do të ishin edhe tre kolegë të porsambërritur në Katania nga baza jonë ushtarake në Bizerte të Tunizisë. Dhe ja që tani i kemi këtu midis nesh. Këta janë kirurgu i njohur Majk Davidson, dhe kolegët e tij, kirurgët e rinj Aron Bergman dhe Raduan Ismail.

- Faleminderit për mikpritjen dhe prezantimin, - tha Davidsoni, një burrë i ri zezak, rreth të 35 vjetëve, me fytyrë të lëmuar, që dukej më i ri.

- Ju njoha shkurtimisht me ta, - tha Rikardoja, - por edhe ata nuk na njohin, ashtu si edhe ne nuk e njohim mirë njëri-tjetrin. Dhe nuk dihet se do ta njohim mirë.

- E drejtë, - tha Davidsoni, - sepse nesër, si dhe herë të tjera, do ta kemi të vështirë të takohemi shpesh. Dhe kjo, sepse çdo çast do të jemi të gatshëm që të fluturojmë në fronte të ndryshme të luftërave, që t’u rrimë mbi kokë ushtarëve tanë, në rast se ata plagosen në luftime, siç po ndodh bafasisht në Bari.

- Ashtu është, doktor Davidson, - tha një vajzë me flokë të dredhur që hijeshonin fytyrën e saj ëmbëlake. - Të ardhur vetëm pak ditë më parë këtu, unë Donika, me origjinë shqiptare, nga rrethinat e Bostonit, njoha disa mjekë dhe ndihmësmjekë, djem dhe vajza, Violetën nga Ilinoisi, Polin, nga Kentuki, Amandën nga Pensilvania, Billin nga Florida.

Ajo mbeti një çast me shikim nga dy vajza të tjera vullnetare, që mbanin në dorë një gazetë.

- Kanë humbur në ndonjë bisedë tërheqëse, - buzëqeshi Violeta.

- Kërkoj ndjesë, Ema dhe Margaret, - tha Rikardoja, - që po jua prish cazë muhabetin, - por, siç e shihni, ne po njihemi me njëri-tjetrin... Keni mbetur vetëm ju të dyja.

- Na falni, - zuri të fliste me drojë Margareti, një vajzë e hajthme dhe buzë të kolme, - sepse e humbëm një çast, ngaqë Ema po më rrëfente se si në këtë gazetë amerikane nga këto të luftës (dhe ajo tregoi gazetën), shkruhej për një aviator tonin, që ishte hedhur me parashutë nga aeroplani i tij, ngaqë e kishin goditur gjermanët. Për fat, kishte rënë diku në një zonë të humbur malore të Italisë.

- Këndej nga jugu? - pyeti Amanda, një vajzë topolake me fytyrë gjerushe.

Margareti ngriti supet dhe ktheu kokën nga Ema, që t'i jepte ajo përgjigje.

- Jo, gazeta shkruan se avioni kishte rënë diku poshtë Alpeve nga Italia e Veriut, - shpjegoi Ema. - Për fatin e tij, e kishin gjetur partizanët italianë, e kishin mbajtur në pëllëmbë të dorës dhe më pas e kishin ndihmuar të bashkohej me forcat tona.

Të tjerët përreth u bënë kureshtarë dhe kështu gazeta kaloi dorë më dorë.

- Histori tërheqëse! - tha pastaj Rikardoja. - Po na rrëfeni, pra, nga ju kemi, që t'ju njohin dhe kolegët tanë më të vjetër në spitalin e Katantias.

- Natyrisht, - tha Margareti, - unë jam ndihmësmjeke nga Kalifornia.

- Kurse unë, mjeke nga Luiziana, - shtoi Ema, në fytyrën e së cilës binte në sy hunda me pak majë që ia bënte atë më të këndshme. - Më pëlqejnë ngjarje të tilla dhe një ditë, duke u njohur me të tjera si kjo, do të nis t'i hedh një ditar.

- Të kam zili, - tha Rikardoja. - Nuk është çudi që ndonjë ditë të hedhësh në letër edhe historinë tonë, të atyre që nga të katër anët e Amerikës u bashkuan në Itali, për të ndihmuar të plagosurit tanë në luftë.

- Po dy pilotët, Skotin me Aleksin dhe radistin, Xhani, atje në kabinë, i harruat? - u hodh Violeta.

- Pse, edhe ata janë të kombësive të tjera? - pyeti Donika.

- Skot Trakeri Donika, është nga rrethinat e Bostonit, Aleks Dalglishi nga një qytet në jug të Irlandës dhe Xhani Spaleti nga një fshat në Italinë e Jugut, - tha Ema.

- Mirë e the, - ndërhyri Donika, - ne jemi amerikanë dhe amerikane, por edhe me kombësi të tjera. Po veten tënde, Rikardo, nuk e numërove?

Rikardoja mbeti një çast, pastaj vuri buzën në gaz dhe duke fërkuar me dorë mustaqet e shkurtra, ia nisi:

- E bëra si Nastradin Hoxha, shakaxhi i madh nga Lindja e Mesme. Numëronte, por nga 100, i dilnin 99 gomarë dhe harronte se qëndronte hipur mbi gomarin e qindtë.

Në bord shpërthyen kukurizma.

- Jam nga Bilbao, qytet në bregdetin veriperëndimor të Spanjës, - shtoi pastaj.

- Po ku na i gjen këto krahasime kaq të goditura, more Rikardo? - e pyeti Donika.

- As unë nuk e marr vesh, Donikë, - ia ktheu Rikardoja.

- Më dalin, ashtu si pa e kuptuar nga mendja...

- Po edhe ti, Donika, vërtet nga Bostoni je, por me prindër të huaj? - pyeti sërishmi Violeta.

- Po, Violetë, ata janë nga Gjirokastra, qytet në jug të Shqipërisë, dhe u vendosën në këtë qytet më 1918, kur unë nuk kisha lindur.

- Ke qenë ndonjë herë në Shqipëri? - e pyeti këtë radhë Amanda.

- Jo, - iu përgjigj Donika me keqardhje. - Mund të kisha vajtur katër vjet të shkuara, pra më 1939, por atë vit Italia pushtoi Shqipërinë, pastaj plasi dhe kjo luftë e mallkuar, që ka përfshirë tërë botën dhe kështu nuk mundëm. Dhe të mendosh se ne po fluturojmë për në Bari, që nuk është veçse gjysmë ore larg me avion nga atdheu im.

Si të donte ta qetësonte, Rikardoja i tha:

- Mos u mërzit, Donikë, se ja, një vit, shumë-shumë dy, dhe Gjermania e Hitlerit do të ngrejë patkonjtë nga dielli dhe kështu ti dhe prindërit e tu do të shihni më së fundi Shqipërinë, si dhe unë Spanjën.

Por, me sa dukej, pyetjet drejtuar Donikës, nuk po mbaronin.

- Donikë... emër shqiptar është ky? - pyeti Ema.

- Po, Ema, - iu përgjigj Donika. - Kështu quhej gruaja e Skënderbeut, prijësit të shqiptarëve në mesin e shekullit XV, që për një çerek shekulli nuk i la pushtuesit barbarë otomanë të vinin këmbë në tokën tonë dhe me prijës të tjerë të Ballkanit i ndali hordhitë e tyre të pushtonin edhe vise të tjera të Europës.

- Besoj se e flet shqipen? - e pyeti përsëri Ema.

- Për fat të keq, jo mirë, - iu përgjigj si me turp Donika.

Ndërkaq Rikardoja u kthye nga Davidsoni dhe të tjerët pranë tij dhe u tha:

- Si ju duket, a nuk e gjeta të arsyeshme që ne, duke u njohur me njëri-tjetrin, të njihemi edhe me ju?

- Ju falënderoj pa masë, - iu përgjigjej Davidsoni. - Vërtet, mënyrë shumë origjinale... Ja pra, veç atyre që thashë pak më parë, po shtoj se unë, Majk Davidsoni, siç e shihni, afro-amerikan, jam kirurg nga Nju-Jorku, kurse Aron Bergmani dhe Raduan Ismaili, janë përkatësisht nga Misisipi dhe Tenesi. Me Bergmanin punojmë në një spital të Filadelfias, ku këto ditë erdhi të punojë edhe Ismaili. Dolëm edhe ne të tre vullnetarë, sapo morëm vesh ç'ngjau në luftimet me gjermanët në Bari dhe ja, për të njëjtin qëllim ndodhemi midis jush.

- Kështu që në pak minuta mundëm të njiheshim sado pak njëri-tjetrin, - tha Billi, duke fërkuar hundën pak të gjatë.

Ndonëse me vetulla të trasha dhe të zeza, i jepnin pamje disi të vrenjtur, dukej më i riu midis djemve dhe vajzave amerikane.

U dëgjuan bubullima dhe shkrepitima.

- Këto paralajmërojnë stuhi, - tha Poli duke ngritur dorën lart, ndërsa një hije e mugët mbuloi fytyrën e tij kockane.

- Dhëntë Zoti, arrijmë sa më shpejt në Bari! - psherëtiu Amanda duke bërë kryqin.

- Fluturimi, nga sa na shpjegoi Skoti, komandanti i avionit, zgjat pak më shumë se një orë, - sikur i dha zemër Davidsoni.

- Po, por stuhia që po fillon, mund të na pengojë, - u ngrys Poli.

- Zoti na ndihmoftë, Pol, - ia ktheu Amanda, - që të jemi shpejt pranë vëllezërve tanë të plagosur dhe kështu t'i shpiem sa më parë në spitalin tonë.

Por Poli, thujse i molisur, nuk bëzani dhe fytyra e tij kockane u zbeh.

Në kabinën e pilotimit kishte rënë heshtje. Pas pak Xhani hoqi kufjet nga veshët dhe fytyra e tij e imët u vranua:

- Skot, më njoftojnë se koha në brigjet e Napolit dhe rrethinat e tij, që po arrijmë po keqësohet gjithnjë dhe më shumë, - i tha. - Andej sapo ka shpërthyer një stuhi e madhe.

- Uroj të mos e kemi të vështirë të ulemi në aeroport, - tha Skoti, pa e fshehur shqetësimin.

Mirëpo, pas fjalëve të tij të fundit u dëgjuan shkrepitima aq të forta, sa avioni u duk sikur u lëkund.

Vazhduan kështu fluturimin...

- Nuk mjaftojnë këto, por edhe pamja po vështirësohet gjithnjë e më shumë, - tha pastaj Skoti dhe fytyra iu mrrol.

- Për fat të mirë, për 10 minuta jemi në aeroport, - tha Aleks i me zë këngëzues, si t'u jepte zemër Çalsit dhe Xhanit.

- Po, po, e shoh, - tha Skoti.

Dhe si të kishte një parandjenjë të keqe, përmes shkrepitimave u dëgjuan të shtëna mitralozi.

Në çast në bordin e avionit shpërthyen britma të llahtarshme. Të tërë u tromaksën. Sidomos vajzat.

- Po këto të shtëna, nga vijnë? - pyeti pa e ditur se kë Amanda. - Se shkrepitima nuk më duket se janë!

- Janë të shtëna mitralozi, - ia ktheu Margareti.

- E nga e kupton ti, Margaret, se qenkan të shtëna mitralozi, - ia priti Amanda. - Ja, të pyesim këta djemtë. Hë mo, Bill, vërtet të shtëna mitralozi janë këto?

- Nuk marr vesh nga të shtënat, - iu përgjigj Billi, edhe ai i tronditur, - por më ngjan se të tilla janë.

- Ashtu është, - pohoi Rikardoja, këtë radhë i trishtuar, - të shtëna mitralozi janë.

- Mos ndoshta gjermanët po na qëllojnë nga toka? - pyeti përsëri Amanda.

- Jo, nga ajri, - i shpjegoi Rikardoja duke u përpjekur tani të dukej i përmbajtur.

- Pra, nga mesersmidët e tyre të mallkuar?! - shtoi Violeta, duke mrrolur sytë.

- Për fat të keq, po, Violetë, - psherëtiu Poli.

U dëgjua zhurma e një shpërthimi jo shumë larg avionit që u lëkund.

Në bord shpërthyen sërishmi britmat e vajzave.

- Po kjo ç'që? - pyeti Margareti, duke kthyer kokën nga dritarja e vogël, ku nuk dallohej asgjë.

- Plasje predhe topi, - i shpjegoi Rikardoja.

- Pse nuk thua se qenkemi rrethuar nga vdekja, - u lebetit Amanda dhe duke ngritur duart lart shtoi: - O Zot, na shpëto!

Pastaj bëri kryqin dhe zuri të lutej me belbëzime. Të tjerët po aq të lebetitur, djem dhe vajza mbeten të lëmekur, pa ditur ç'të bënin.

- Allah Akbar... Allah Akbar... - nisi të mërmëriste Raduan Ismaili, dhe mjekra e dendur zuri fërgëllonte pas çdo fjale.

I ndrydhur në një heshtje të thellë, lutej në gjuhën hebraike dhe Aron Bergmani. Nuk shqiptonte asnjë fjalë, por buzët e holla dhe sytë e vegjël që i picërronin herë pas here, dëshmonin se edhe ai përjetonte çaste angështie.

Në atë pështjellim që pllakosi aq papritur në bord, si të sillte ajër në një mjedis të asfiksuar, u dëgjua zëri i Majk Davidsonit:

- Të ruajmë qetësinë...

Fjalë të zakonshme në një gjendje aq të pazakonshme, por që i bënë të tërë në bord të shkundeshin nga ngërçi

i ankthshëm që i kishte mbërthyer, sepse ishin fjalë zemërdhënëse.

Ndërkohë, u dëgjuan të shtëna të tjera mitralozi që vinin nga poshtë avionit.

- Po këto goditje, ç'janë? - pyeti Amanda duke ngrysur vetullat.

- Si goditje predhash të mesersshmidëve m'u dukën, - iu përgjigj Billi, i zbehur në fytyrë.

- Të zinjte ne, - sa nuk klithi Amanda, - dhe paskan goditur avionit!

- Si nuk na u ndanë këta të mallkuar, - shkrofëtiu Poli edhe më i zbehur.

Goditjet u dëgjuan edhe në kabinën e pilotimit.

- Më duket se këto goditje vinë nga poshtë, - tha Xhani.

Skoti shtypi disa herë një buton në aparaturat prapa timonit dhe pohoi me kokë.

- Mos kanë goditur rrotat e avionit? - pyeti Xhani me zë të firuar.

Skoti përsëri pohoi me kokë.

- Nuk hapen? - pyeti sërishmi Xhani, këtë radhë duke zgropullitur sytë.

Skoti heshti një çast dhe pastaj, pa iu përgjigjur pyetjes së Xhanit, tha:

- Do të përpiqem ta ul avionin pa rrota.

- Si është e mundur, kur në mes këtyre maleve të thepisura, nuk po gjejmë një pëllëmbë tokë për t'u ulur... Ç'na gjeti!

Pasi e mbuloi Xhanin me një shikim vëngërosh, Aleks i foli tërë mllef:

- Mblidhe veten. Kur ti, pjesëtar i ekuipazhit, me goxha përvojë e lëshon veten kështu, ç'duhet të bëjnë ato vajza dhe djem të rinj në bord?

- Aleks ka të drejtë, Xhani, - ndërhyri Skoti me qetësi. - Do të përpiqemi të gjejmë atë rrip toke dhe ta ulim avionin edhe pa rrota... Por më parë t'u shpëtojmë predhave të mesersshmideve.

Pas këtyre fjalëve mori mikrofonin në dorë dhe nisi të thoshte:

- Vini re, vini re, po sulmohemi jo vetëm nga koha shumë e keqe, por nga mesershmidët gjermanë nga qielli, dhe nga topa kundërajrorë të tyre nga toka. Ndaj, për t'iu shmangur goditjeve të tyre, unë, Skot Trakeri, komandanti i avionit dhe kolegu im, piloti i parë, Aleks Dalglishi, vendosëm të ngjitemi në lartësi më të mëdha. Kështu do t'u shmangemi sulmeve të armikut.

Nëse deri ato çaste djemtë dhe vajzat në bord sikur po përmendeshin nga një zalisje vagullore që të befason, fjalët e Skotit ia behën si rryma ajri në një mjedis mbytës.

- Thua vërtet se kështu do t'u shmangemi atyre mesersshmideve të mallkuarve? - pyeti Amanda si e trallisur.

- Po na vjen në ndihmë koha, - shpjegoi Rikardoja që tani dukej gjallnik burrë. - E kemi edhe shemër, se po na godet, ja, me këtë stuhi plot bubullima e shkrepitima vetëtimash, por, me shirat dhe retë e dendura që na mbështjellin dhe na fshehin nga avionët nazistë, e kemi edhe jarane. Sa për kundërajrorët? He-he... kur isha I vogël, i gjuaja zogitë me gurë nga afër dhe, edhe i qëlloja, se i prapët kam qenë, po, kur ngriheshin lart, aha, gurët e mi u merrnin atyre të

keqen... Ja kështu po ndodh tani edhe me kundërajrorët e Hitlerit.

- Po në Bari, kur do të arrijmë? - vëngëroi Amanda sytë plot frikë.

- Eh, moj Amandë, së pari, t'i shmangemi rrezikut më të madh: armikut që e kemi kaq, pranë në ajër, - tha Poli duke përpëlitur qepallat.

Pas këtyre fjalëve nga ajo gjendje harlisëse që i kishte pushtuar të gjithë në bord, djem dhe vajza, u mpakën dhe u rrekutën në vetvete, sido që Majk Davidsoni shqiptoi dhe një herë:

- Të ruajmë qetësinë.

Ndërkohë me duart mbi timonin e avionit, Skoti dukej shumë i tendosur. Nga larg dëgjohehin gjithnjë shkrepjime, vegimi dritësor i të cilave shfaqej dinakërisht përmes reve dhe i bëhej se ato shpërthenin në qelqet e kabinës. Mesershmidët që e kishin sulmuar avionin, tashmë i kishin humbur sysh.

A do të ktheheshin përsëri?

Por një e papritur tjetër po shfaqej po aq kanosëse, ndaj Skoti dhe Aleksit herë pas here kthenin kokën nga Xhani, që me kufje në veshë vazhdonte të shqiptonte:

- Po përsëris edhe një herë: Jemi avioni C 35... A më dëgjoni? Jemi Avioni C 35...

Sytë e Skotit dhe të Aleksit këtë herë u ngulitën tani plot shqetësim tek ai.

- Ju lutem përsëri, a më dëgjoni, a më dëgjoni? - zuri të fliste me zë të përhumur Xhani. - Jemi avioni ushtarak amerikan C 35, me destinacion aeroportin e Barit...

Atëherë hoqi përsëri kufjet dhe ktheu sytë vështrimzbrazur nga Skoti dhe Aleksit, që kuptuan se ç'i priste.

KAPITULLI II

Në zyrën e radiondërlidhjes së shtabit të bazës ajrore amerikane në Katania, veç radistit, ndodhej koloneli Kallager dhe piloti Xhon Elrixh.

- Zoti kolonel, sapo më njoftojnë nga Bari se lidhjet me radio me avionin C 35 janë ndërprerë, - tha radisti. - Ata u përpoqën disa herë të komunikonin me të, por më kot.

Fytyra thatime e kolonelit Kallager u zverdh.

- Avioni C 35 me ne nuk u lidh, as me Barin, - tha duke shikuar orën. - E po tani ai duhej të kishte arritur në aeroportin e atjeshëm.

- Ashtu vërtet, se fluturimi edhe në kushte të vështira, zgjat më pak se dy orë! - tha radisti.

- Ç'të ketë ndodhur? - pyeti Xhoni duke vështuar herë Kallagerin dhe herë radistin.

- Mos u shqetëso, - iu përgjigj radisti. - Nuk është hera e parë që kemi humbur lidhjet me radio, qoftë me tokën, qoftë dhe me ajrin.

- Ti e di mirë, Xhon, se me Skotin ke bërë deri tani mbi 100 e ca fluturime, - tha Kallageri duke u përpjekur të buzëqeshte.

- Por neve kjo nuk na ka ndodhur kurrë! - sa nuk briti Xhoni dhe sytë e kaltër iu tallazitën.

- Po u ka ndodhur të tjerëve, - ndërhyri radisti. - Veç kësaj, ka mundësi që Aleksit t'i jetë prishur aparati radiomarrës.

- Po avioni edhe mund të jetë goditur nga kundërajrorët gjermanë ose mesersmidët e tyre, - tha i dëshpëruar Xhoni.

- Asgjë nuk dimë me saktësi, Xhon, - tha Kallageri pas një heshtjeje të shkurtër. - Dhe mos harro se Skoti është po aq i zoti sa ti dhe se ju keni manovruar me shumë siguri në raste sulmesh të tilla.

- Ashtu besoj edhe unë, zoti Kallager, - psherëtiu Xhoni.

- Sidoqoftë, - tha Kallageri, - po urdhëroj që një avion tjetër të nisët për në Bari. Të plagosurit duhet të jenë sa më parë në spitalin tonë.

Dhe u drejtua nga telefoni.

Xhani rënkoi dhe fytyra imcake iu irnos.

- Mund të them se tani kemi humbur çdo rast për t'u lidhur me Barin dhe Katanian, - tha çehrengrysur.

U dëgjuan përsëri të shtëna mitralozash dhe përmes xhamave të kabinës nga larg dy pilotët dalluan avionë gjermanë.

- Shpejt, të ngjitemi edhe më lart, - i tha Skoti Aleksit.

Por kur sytë rrëshqitën tek aparaturat, mezi mundi të përmbante një klithmë.

- Për fat të keq, karburant kemi vetëm për 30 minuta...

Sidoqoftë, ngriti timonin. Avioni zuri të merrte edhe më lart në qiell. Humbellat e erërave aty trajtësoheshin dhe po aty birrnin çdo formë, për t'u ritrajtësuar në hapësirat e pamasa qiellore.

Kur breshëritë e mitralozave u rralluan dhe u vdorën, Amanda, duke bërë kryqin me duar, tha:

- Lavdi Zotit, që këta të nëmur mitraloza nuk do të dëgjohen më!

- Lavdi Skotit dhe Aleksit, thuaj, Amandë, - u hodh Rikardoja, - se ata e ngritën avionin tonë lart, aq sa iu shmangëm predhave të topave nga toka dhe të mitralozave të atyre mesershmideve të lemerishëm gjermanë nga ajri. Tani them se po shpëtojmë...

- Vërtet, ju lumtë atyre të dyve, Rikardo, - tha e galduar Amanda duke përplasur shuplakat.

- Ju lumtë! - u dëgjuan zëra të tjerë.

Pastaj Rikardoja u kthye nga Aron Bergmani:

- Doktor Bergmani, qëparë, kur vazhdonin të dëgjoheshin krismat e topave dhe të mitralozave, ndryshe nga Amanda, e cila bënte kryq dhe doktor Ismaili që bërbëliste nën zë "Allah Akbar, Allah Akbar!", nuk e mora vesh, se ç'po mërmëritje me vete.

- Edhe unë lutesha, - iu përgjigj Bergmani.

- Po në ç'fe?

- Në fenë hebraike.

- Nuk e kisha ditur, po ju të tjerët? - pyeti Rikardoja.

- Unë po, sepse kam një shok që është hebre, - iu përgjigj Poli.

- Pra, edhe në Misisipi nga je ti, ka hebrej? - pyeti me naivitet Rikardoja Bergmanin.

- Hebrejntë janë të përhapur në tërë botën, - shpjegoi Violeta.

- Ashtu është, - pohoi Ismaili, - sepse dhe kur isha i vogël, familja ime ka jetuar në një mëhallë hebrejsh në Bejrut.

- Dhe pa u grindur? - pyeti Billi.

- Në Liban ka shumë besime fetare, - tha Ismaili, - por kryesorët janë myslimanë, katolikë ortodoksë dhe hebrenj, me disa përjashtime, bashkëjetojnë paqësisht.

Për disa çaste në bord ra qetësi.

- Jemi ende në fillim të nëntorit, po këtu në avion ka nisur të bëjë ftohtë. Apo kështu më duket mua? - pyeti Ema.

- Bën ftohtë, sepse jemi ngritur shumë lart, - i tha Majk Davidsoni duke buzëqeshur lehtë. - Dhe sa më lart të ngjitemi, aq më shumë ftohtë do të bëjë.

Të pushtuar nga paniku nga befasishtë që po ndodhnin, të tërë, si të ndienin se të ftohtit po bëhej edhe më i ndjeshëm në bordin e avionit, për t'u nxehur, zunë të fërkonin duart dhe të kruspulloseshin si të mundeshin nën pardesytë e tyre.

- Ku na e merrte mendja që do të degdiseshim në kupë të qiellit, ku po dridhemi si purteka?

- Si në Alaskë, - ofshani Billi.

- Thua edhe ne do të na mbulojë akulli këtu brenda? - briti e tromaksur Amanda.- Shpëtona, Zot!

Dhe bëri kryqin.

- Të lutem, Amanda, mblidhe veten, - u përpoq ta qetësonte Donika.

- Po ku jemi? - pyeti befas Poli i trembur, duke këqyrur orën. - Se u bënë gati pesë orë që po vërtitemi nëpër qiell si kali në lëmë!

- Të pyesim Skotin dhe Aleksin, - nëpërdhëmbi Amanda dhe u bë gati të ngrihej më këmbë.

- Jo, Amandë, t'i lemë ata në punë të tyre, - e ndali Margareti, - se po ta dinin, do ta na kishin lajmëruar me mikrofon se nga po fluturojmë. Siç tha dhe Rikardi, rëndësi ka që na shpëtuan nga sulmet e gjermanëve...

Ra përsëri heshtje.

- Mos ndoshta jemi në Italinë e Veriut? - pyeti pastaj Ema.

- Pas më shumë se pesë orësh fluturimi, siç tha dhe Donika, - ia priti Rikardoja, - duhej të ishim duke bërë shëtitje në... Polin e Veriut e tëhu?!

Në çast shpërtheu një gazmori zhurmëm madhe.

- Ndaj dhe po na hyjnë edhe më shumë të dridhurat, - tha Violeta.

- Por ta dini mirë se nuk kemi për të ngrirë, - sikur deshi t'u jepte asaj dhe të gjithëve zemër Rikardoja. - Tani besoj se Skoti me Aleksin po e ngrenë avionin nëpër qiell, që të gjejnë se ku ta ulin.

- Diku jo shumë larg Barit? - pyeti Amanda.

- Harroje Barin, Amandë, - iu përgjigj Margareti me keqardhje dhe kafshoi buzët e kolme. - Andej nuk do të mund të ulemi kurrë.

- Nuk e pe si na pritën gjermanët? - tha Rikardoja. - Me buqeta predhash dhe topi dhe plumba mitralozash. Me siguri do të ulemi në ndonjë vend tjetër.

- Se mos edhe atje do të na dhurojnë breshëri topash nga toka dhe mitralozash nga qielli? - tundi kokën e hutuar Amanda.

- Shpresojmë diku në tokë, pa këto rreziqe mbi kokë, - tha Poli me një fije zëri.

- Po ku? - ngërtheu këtë radhë vetullat Amanda.

- Nuk e di, - iu përgjigj Billi.

- O Perëndi e madhe, - ia bëri Amanda, - veç jo në një vend ku ka gjermanë!

- Ashtu shpresojmë, - tha Donika.

- Po me të plagosurit që duhej t'i merrnim në Bari, ç'do të bëhet? - pyeti me keqardhje Violeta, duke ngritur një tufë flokësh të verdhë që i kishin rënë mbi ballë.

- Besoj se në Bari do të dërgohet një avion tjetër, - tha Majk Davidsoni.

- Kështu u veprua pardje në një rast si ky yni, - shtoi Margareti.- Por atëherë një avion fluturoi për të marrë të plagosur në Brindizi.

- O Zot, mbroji dhe shpëtoji ata bij nënash! - rënkoi Amanda dhe bëri përsëri kryqin.

- Më e mira do të bëhet, Amandë, - tha Ema.

Kur ata ranë përsëri në heshtje duke menduar për hallin e të plagosurve dhe të tyrin, nga fortafolësi u dëgjua zëri i Skotit:

- Vini re, vini re, jemi në kërkim të një terreni të përshtatshëm për ulje. Por nuk dimë se ku ndodhemi, sepse lidhja radiofonike me tokën vazhdon të jetë e ndërprerë.

Ashtu si një flakërim i furishëm përhapet papritur në një dhomë të errët, ashtu edhe fytyrat e të tërë atyre djemve dhe vajzave në bordin e avionit u flakëryen, ndonëse në to shprehej dhe njëfarë ndrojtjeje.

- E sheh, Amandë, më së fundi, pas më shumë se pesë orësh po zbresim në tokë, - tha Ema, sikur të shkarkonte nga supat një barrë të madhe.

- Mirë që po zbresim, por mos ndoshta gjermanët do të na presin me plumba pas kodrave dhe ferrave, për të na bërë pre të tyre? - bërbeliti Amanda dhe faqet e saj buçkane u mpakën.

- Durim dhe zemër, vëllezër dhe motra, - u ngrit e tha Rikardoja dhe, duke iu drejtuar Amandës me qortim shtoi:

- Edhe ti! Nuk do të zbresim në shkretëtirën e Saharasë, në Polin e Veriut jo e jo, as edhe në atë të Jugut.

- Po ku? - pyeti Ema.

- Besoj diku në Ballkan? - iu përgjigj Bergmani.

Të tërë reshtën së foluri thua se po përpiqeshin të gjenin se në cilin nga vendet e Ballkanit avioni më së fundi do të ulej.

Pas mësymjesh të stërhatashme, me gjithçka kishte pasur, me erëra të furishme, vetëtima, rrufe, rrebeshe shirash, stuhia po platitej. Tashmë Aleks i dhe Xhani nuk e kishin të vështirë që nga xhamat e kabinës së pilotimit të soditnin relievin e përthyer me vargmale të murrëtyera, kodra bleroshe, lumenj dhe përrenj që dredhonin midis tyre me një dritësim të argjendtë, të cilët shfaqeshin me ngadalë teposhtë, tashmë të çliruara nga mjegulla hiroshe, që po davaritej.

- Ja dhe stuhia që aq shumë na u kanos, është në grahmat e fundit, - zuri të thoshte Skoti, - ja dhe gjermanëve iu shmangëm, duke u ngjitur lart e më lart. Por kemi gjysmë ore që fluturojmë nëpër qiell dhe asnjë fushë për të qenë nuk po na zë syri...

Atëherë nguliti sytë tek aparaturat dhe tha:

- E sheh, Aleks, se kemi gjithsej vetëm 5 minuta karburant?!

- Lavdi Zotit, që atje në bord askush nuk e ka zënë në gojë këtë mynxyrë që na pret, - tha Aleks i, po aq trishtueshëm.

- Do të kenë harruar, - tha Xhani që po dëgjonte edhe ai i brengosur.

- Po sikur të uleshim, ja në këtë fushën këtu? - tha Aleks i dhe tregoi me dorë një fushë disi të gjatë.

- Po të ishin vetëm ne të tre, Xhani, edhe do të përpiqesha të ulesha, - tha me zë të dridhur Skoti, - por kemi në bord djem dhe vajza, të tërë mjekë dhe ndihmësmjekë vullnetarë, të cilëve mund t'u rrezikohet jeta.

Aleks i nuk foli. Avioni vazhdoi të endej nëpër qiellin ende të mbushur me re, si dëshmitar i fundit i një beteje qiellore.

Skoti përfytyronte ato çaste se si fytyrat e heshtura të atyre në bord, do të kishin nisur të shfaqnin shenja të një brengosjeje të mynxyrshme, ashtu si në ato çaste kur avioni po sulmohej nga mesershmidet dhe topat gjermanë. Dhe nuk gabonte.

- Kemi lënë pas detin Adriatik, po nuk jemi të sigurtë ku ndodhemi, - tha Aleks i.

- Besoj diku nëpër qiejt e Jugosllavisë, Shqipërisë ose Greqisë, - shtoi Skoti.

Kaluan disa çaste kur të tre u krodhën në një heshtje ogurzezë.

Befas Aleks i mbërtheu vështrimin në një rrip të gjatë toke.

- Pa shih, Skot, - tha, - a nuk të duket ky vend i përshtatshëm për t'u ulur?

Fytyra si e gdhendur e Skotit u dritësua një grimë, por kur avioni bëri një ulje të lehtë, iu përgjigj me zë të fikur:

- Është disi i ngushtë, Aleks. Pastaj edhe toka qenka e ashpër dhe e mbuluar me gurë.

Ata vazhduan të fluturonin më tutje duke u rrotulluar po rreth atyre vargmaleve, rripave të tokave të pjerrëta të

tjera, të tëra të mjegulluara, që aty u ndiznin shpresa, aty ua fiknin, ashtu si detarët në një anije që vetmon në oqean, në të cilën mirazhet u trajtësojnë jo larg tyre tokë, dhe më pas, tej pamje pa mbarim.

Pastaj të tre panë një rrip toke.

- Ja, më së fundi... Kjo është toka ku mund të ulemi, - tha Skoti duke vështruar herë Aleksin dhe herë Xhanin. - Dhe kjo toka e këtij rripi, deri tek ata drurët, duket e shkrifët.

- Lavdi Zotit, që na ndihmon për ulje të butë të avionit tonë, - tha Aleksin dhe sytë i përndritën. - Pas kaq përpjekjesh edhe mua kështu më duket. Aty qenka një liqen dhe pranë tij edhe një fshat.

- Veç Zoti na mbroftë, që në këtë tokë të mos ketë shkelur këmbë gjermani, - tha Xhani.

- Së pari, të arrijmë të ulemi, pa dëmtuar avionin dhe pa u dëmtuar vetë, - tha Skoti. - E shihni atë faqen shkëmbore në fund të rripit të tokës?

- Po, - tha Aleksin.

- Ju e kuptoni se duhet të frenojmë para se avioni të arrijë deri aty, - vazhdoi Skoti - por, siç e shihni, kemi vetëm një minutë karburant.

I çoroditur, ngaqë së bashku me Skotin nuk gjenin ku ta ulnin avionin, vetëm atëherë Aleksin u përmend se ç'mynxyrë mund t'i priste dhe balli i gjerë iu vrugua. Po ashtu dhe fytyra e imët e Xhanit.

- Veç kësaj, paçim fat që vërtet të mos zbresim në tokë të pushtuar nga armiku, - tha ai pastaj.

Ndonëse e parandiente këtë frikë, Skoti mori në dorë mikrofonin dhe njoftoi:

- Vini re, vini re, po bëjmë zbritje të detyruar në një vend që na duket i përshtatshëm. Shtrëngoni dhe më shumë rripat

dhe, ju lutem, përmbani veten. Ulja e avionit nuk është e lehtë. Na priftë e mbara!

Të gjithë në bord i dëgjuan këto fjalë me frymën pezull.

Skoti u tendos. Si asnjëherë në jetën e tij si pilot, nuk i kishte rastisur të bënte ulje të tillë. As edhe kur kishte bërë fluturime me Xhonin. Besimi pleksej me pasigurinë, shndërrohej në shpresë dhe shpresa në mister...

Sidoqoftë, të tërë, pa lëshuar asnjë mërmërimë, u kujdesën që të mbërthenin sa më fort rripat.

Avioni nisi të ulet. Pjesa e poshtme e tij sa nuk preku sipërfaqen e tokës. Por Skoti shqoi se faqja e kodrës shkëmbore nuk ishte dhe aq larg, dhe se avioni rrezikonte të përplasej me të. Atëherë arriti ta ngrejë avionin sërishmi, pak përmbi kodër. As ai vetë nuk e dinte, disa metra, një metër, disa centimetra... Kjo nuk kishte më rëndësi. Rëndësi kishte që përplasja e llahtarshme të mënjanohej. Atëbotë, mori frymë dhe fshiu bulëzat e djersës në fytyrën e stërmunduar.

- Duhet që avioni të arrijë të ulet, sapo të fillojë rripi i tokës, - i thotë Aleksit.

- Atë do të përpiqem te bëj, - shpjegon Skoti, - që të mënjanoj mundësinë edhe më të vogël, që të përplasemi me atë të nëmur faqe shkëmbore.

Ndërkohë aparaturat tregojnë se kanë mbetur edhe 10 sekonda karburant. Fytyrat e Skotit, e Aleksit dhe e Xhanit meken. Sidomos fytyra e ashpër e Skotit, mbuluar sërishmi me djersë. Shtërëngon nofullat, buzët, shtërëngon dhe timonin me shikimin përpara. Avioni pas një rrotullimi, fillon të ulet përsëri mbi rripin e tokës. Tashmë aparaturat tregojnë se karburanti ka mbarur. Motorët janë shuar, helikat bëjnë vërtitjet e mbrame.

Në bord asgjë nuk pipëtin. Të tërë duken të kallkanosur, më të heshtur se heshtja vetë.

- Përse kaq qetësi? - pyet Donika.

- Me sa duket motorët janë shuar, - përgjigjet Davidsoni.

- Mos ndoshta sepse nuk kanë më karburant? - pyet Margareti me zë të përhumbur.

- E tmerrshme, vërtet të ketë mbaruar karburanti? - lebetitet Amanda. - O Zot, pse s'thuhet që tani po mbarokemi edhe ne?!

- Jo, moj Amandë, që paske ende lepurin në bark, - i gërmushet Rikardoja duke parë nga dritarja. - Avioni po ulet dhe rrotat e tij do të prekin tashmë tokën. Ja, prisni...

Rrotat? Ata nuk dinë se rrotat nuk mund të hapen kurrë...

Të gjithë në bord presin të shtangur dhe të gazmuar, të mekur dhe të lumturuar.

Kalojnë disa sekonda. Skoti, Aleksi dhe Xhani kanë mbetur të ngrirë. Avioni tashmë ka prekur tokën dhe si qenie e lemerishme po zvarritet drejt faqes shkëmbore, nga e majta e të cilit ngrihet një lis shekullor, me degë dhe trung të trashë.

Skoti vëren që faqja shkëmbore para tij po zmadhohet. Dhe për pak pjesa e përparme e avionit ku ndodhet kabina mund të përplaset me të.

Dhe për pak...

Tani, ata në bord kur shohin ç'po ndodh, kalojnë nga gëzimi në tmerr, nga hareja në llahtari, nga parajsa në ferr.

Nisin të dëgjohen britma. Befas avioni zhvendoset nga e majta dhe krahu i tij përplaset në degët e lisit shekullor dhe pastaj në trungun e tij, dhe thyhet e këputet me rrapëllimë. Dhe ashtu si gjaku që rrjedh nga krahu i këputur i një njeriu, ashtu dhe ai pak karburant që gjithsesi, kishte mbetur në

rezervuarin e vendosur në krahun e thyer të avionit, ashtu si në krahun tjetër, fillon të çurgojë teposhtë dhe të krijojë rrëke që përhapen me shpejtësi nëpër tokë.

Mjafton një shkëndijë e vockël, qoftë edhe e padukshme nga syri më i fortë dhe karburanti të shndërrohet në një flakëzë, që pastaj ndizet, përfshin furishëm rrëketë e tjera, që tani po formojnë pellgjtë dhe ato, të ndezura në flakë të panumërta do të përfshijnë dhe gëlltisnin çdo gjymtyrë të avionit, pastaj atë vetë dhe në pak minuta, i ndezur i tëri në flakë, do të shpërthejë dhe e bashkë me të edhe ata që janë brenda në të do të digjen dhe do të bëhen shkrumb e hi.

Brimat, të shndërruara në klithma rrëqethëse, tashmë shtohen.

Atëherë Skoti rrëmben mikrofonin dhe urdhëron me zë që vëngon drithmërak:

- Ka rrezik zjarri, ndaj të tërë në bord të zbresin në tokë dhe të largohen sa më larg avionit. Së pari vajzat. Sa më shpejt!

Bordi i avionit mbështillet nga paniku. Nga dera shihen së pari vajzat, pastaj djemtë, që zbresin rrëmbimthi nga shkallët.

Por mbetet Billi. E ka mbërthyer ngërçi në pulpën e këmbës së djathtë dhe, duke dashur të dalë, humbet drejtpeshimin, koka i përplaset në ndenjësën e gjatë të bordit dhe humbet vetëdijen. Dhe ashtu mbetet.

Të fundit nga avioni, që po përpihet nga flakët, zbresin edhe Skoti me Aleksin dhe Xhanin.

- Kanë zbritur të gjithë? - pyet pastaj Skoti, kur të tërë janë tashmë larg avionit.

- Mungon Billi, - dëgjohet të thotë me makth Davidsoni dhe sulet nga shkallët e avionit. Pas tij edhe vetë Skoti.

Kërkojnë të vinë pas tij edhe djem të tjerë, por Skoti i urdhëron me dorë që të mbeten. Së bashku me Davidsonin ngjisin rrufeshëm shkallët, futen në bordin e avionit dhe të çakërdisur, midis flakësh, shohin Billin të rrëzuar, që nuk lëviz. Të dy e ngrenë, Skoti trupbëshëm e mban mbi shpatulla dhe i ndihmuar edhe nga Davidsoni, zbresin shkallët dhe bëjmë drejt një kodre të vogël, pas së cilës janë platitur shokët. Ashtu bëjnë edhe ata.

Pas pak, si bombë gjigante avioni shpërthen dhe në ajër pjesë të tij, dyer, dritare, karreklla, vërtiten nëpër shtjellat e ajrit dhe nisin të bien përtokë dhe vazhdojnë të digjen ende.

Atëherë të tërë pas kodrës ngrenë kokën dhe shohin që aty ku kishte qenë avioni C 35 ka mbetur një grumbull i stërmadh hekurishtes, të cilat nga nxehtësia e madhe tashmë po përthyhen dhe po shkrihen.

Skoti përletot. I afrohet Aleks i dhe Xhani. Dhe vërejnë se si shoku i tyre i kundron i ngashëryer, pastaj kundron andej nga avioni, që pak çaste më parë qëndronte si shpend stërgjigand prehistorik dhe duke përmbajtur një ndjenjë lektisjeje, shqipton tërë gulç:

- Sa fluturime kam bërë, Aleks, me ty dhe me Xhon Elrixhin në këto vite të luftës me këtë avion! - Fluturime të rrezikshme si ky që bëmë sot, në sa fronte të luftës, në vise të Afrikës së Veriut, Kretës, Italisë... Ja përse çdo gjymtyrë e tij që digjet më bëhet si të ishte edhe imja.

- Edhe mua kështu më bëhet, - thotë Aleks duke kafshuar buzën e poshtme, që të përmbajë një thirravajë.

- Edhe mua, që u bashkova me ju këta muajt e fundit, - thotë Xhani dhe fytyra e tij imcake sikur zvogëlohet edhe më shumë.

KAPITULLI III

Veç kur i shmangen njërit prej rreziqeve që i presin, njerëzit kujtohen se pas tij mund të kenë rreziqe të tjera. Kështu ndodhi edhe me djemtë dhe vajzat amerikane. Tanimë, në fytyrat e tyre shprehej frikë dhe kureshtje.

Para tyre ende në vorbullat e mjegullave kridheshin dhe shkridheshin misterioze vargmale zymtane, kreshta murrashe, kodra të dallgëzuara, aty-këtu ndonjë fushëtitër bleroshe, shkurnaja të dendura dhe më pas drurë vetënakë.

Nuk kishin asnjë ndryshim nga relievi që kishin parë gjatë fluturimeve të bëra në Itali, përveç shtëpive vogla të një fshati, të ndryshme nga shtëpitë e fshatrave italiane që kishin parë.

Qëndruan me pistoletat në duar, të vetmet armë që kishin dhe pritën me ankth, sepse edhe sikur të sulmoheshin, nuk kishin si të mbroheshin, veçse të shtriheshin përtokë, pa ditur se nga do t'u vinte e keqja.

- Nëse këndeje do të kishte gjermanë, - tha Skoti, - ata do të kishin shquar pa vështirësi avionin tonë dhe do të na kishin zënë pritë, ja, prapa këtyre shkurreve.

- Madje edhe për lëvizjen më të vogël ndaj tyre do të na kishin kositur me armët e tyre si kallëzat e grurit, - shtoi Aleks.

- Ashtu është, - vazhdoi Skoti, - por më së pari, nuk dimë ku kemi rënë, se gjermanët kanë pushtuar edhe Greqinë, edhe Jugosllavinë.

- Mos harro, Skot, se gjermanët kanë mbërritur edhe në Shqipëri, - ndërhyri Xhani. - Pas kapitullimit të Musolinit, vendin e ushtrive të tij po e zënë ushtritë e Hitlerit.

Skoti pohoi me kokë.

- Nuk dimë ende edhe nëse e kanë pushtuar tërësisht, - tha Aleks.

- Atëherë, së pari të mësojmë, a kemi rënë në Shqipëri, a ndonjë vend tjetër, - tha Skoti, - se veç ca shtëpive të vogla dhe këtij liqeni, edhe ky i vogël, nuk shohim gjë tjetër.

Për çdo të papritur të tërë hetonin përreth.

- Po sikur të ulnim armët dhe të ngrinim një shami të bardhë? - u hodh Amanda që qëndronte pas shpinës së Rikardos.

- Ç' thua kështu, moj Amandë! - sa nuk iu hakërrye Rikardoja. - Dhe të bëheshim robër të hitlerianëve, nëse kanë pushtuar edhe këtë vend? Të përfundonim kështu në kampet e tyre të përqendrimit dhe të bëheshim pluhur nëpër krematoriume?

- Po sikur këtyre anëve të mos kenë shkelur ende gjermanët? - bëri pyetjen Billi, që tashmë e kishte marrë vetën duke ngritur vetullat e tij të trasha.

- Ashtu vërtet, - ia priti Bergmani. - Kujt t'ua ngrinim atëherë shaminë e bardhë?

- Ç'hata e zezë na gjjet! - ofshani Poli, që ndonëse orvatej, nuk e përmbante veten.

Fytyra si e gdhendur e Skotit u vranua pas këtyre fjalëve.

- Ju lutem, sidomos juve, vajza, - ndërhyri Davidsoni. - Pak çaste më parë, falë zotësisë së komandantit Skot, shpëtuam kokën. Tani jemi para disa të panjohurave, por ju lutem, edhe një herë, zemër dhe qetësi.

Qëndruan edhe pak çaste në pritje.

- Shoh së largu një xhami, - brofi Ismaili dhe fytyra e tij e zeshkët u rrezit.

Të tërë sa nuk shqyen sytë për të parë se ku ishte kjo xhami.

- Pse nuk thua se paskemi rënë në Turqi, se në Ballkan është edhe ajo, - ia priti Amanda.

- Xhami ka edhe në Greqi, Jugosllavi, - shpjegoi Ismaili.

- Po ka edhe në Shqipëri, se të gjitha kanë qenë vende të pushtuara prej shekujsh nga turqit.

Befas dëgjua troku i një kali. Mbi kalë ata shquan një burrë me mustaqe të varura deri poshtë buzëve. Kishte veshur një xhup të shkurtër dhe në kokë mbante një kapele, në të cilën shquhej një yll i kuq. Dhe ajo që binte edhe më shumë në sy tek po afrohej, ishte çuditërisht se ai lëkundte miqësisht dorën në ajër. Pas tij, po me kalë, pasonte dhe një tjetër. Edhe ai me kapele, po me yllin e kuq.

Të tërë kthyen kokën nga ai, aq me tepër qe, pa zbritur ende nga kali, nisi të fliste me zë të lartë anglisht:

- Ju lutem, mos qëlloni. Më quajnë Hasan Gida, komandant çete partizanësh. Ky shoku me mua është Veseli, edhe ai partizan. Qetësohuni!

Dhe me të zbritur nga kali shtoi:

- Keni rënë në tokën shqiptare. Këndeje nuk ka ende gjermanë. Pamë nga larg që avioni juaj ishte amerikan, pra i aleatëve tanë, që po ulej me shumë vështirësi. Ju mirëpresim, jeni miqtë tanë.

- Paskemi rënë në tokën shqiptare?! - briti Donika me habi dhe mallëngjim. - Në tokën ku kanë lindur prindërit e mi!

Dhe ishte ajo e para që u hodh dhe e rroku me përmallim Hasanin, i cili bëri të njëjtën gjë.

Ndërkohë, të tërë amerikanët rrethuan atë dhe Veselin dhe nisën t'i përqafojnë.

- Jam kapiteni Skot Traker, komandanti i këtij avioni, - tha Skoti, dhe duke thënë këto fjalë, i shtrëngoi dorën Hasanit.

- Po si ndodhi që ratë këtu? - e pyeti me kureshtje Hasani.

- Na u prish radiomarrësja dhe humbëm çdo lidhje me tokën, - iu përgjigj Skoti. - Pra, vërtet nuk paska gjermanë këtyre anëve?

- Ju siguroj që tani për tani, jo, zoti Skot, - iu përgjigj duke buzëqeshur Hasani.

Tërë mjedisi aty u mbulua nga pasthirrmat e amerikanëve, djem dhe vajza.

Ata u çmeritën kur panë që jo vetëm nga shtëpitë, por edhe nga shkurret rreth e rrotull, u ngritën burra të armatosur, veshur me rroba, siç duket të asaj krahine, që ata nuk i njihnin, me brekushe dhe qeleshe në kokë.

- Mos u befasoni, - tha Hasani. - Janë fshatarë. Edhe ata e panë avionin tuaj të rrotullohej mbi fshat. Por nuk dinin nëse ishte mik, apo armik, se i pengonte mjegulla e dendur. Ndaj shtrëngojnë armë në duar.

- Ku jemi këtu? - e pyeti u Skoti.

- Në një fshat të krahinës së Belshit, - iu përgjigj Hasani. - Jo shumë larg prej këndeje është Elbasani dhe më në veri, Tirana, kryeqyteti i Shqipërisë.

- Më habit anglishtja juaj! - i tha Skoti.

- Si shumë shqiptarë të tjerë, kam mbaruar shkollën teknike për agronomi, të ngritur vite më parë në Tiranë nga bashkatdhetari juaj, Harri Fullc.

- Qenkemi me fat! - tha Skoti duke iu drejtuar shokëve.
Përsëri mjedisi i atyshëm u mbulua nga mërmërima kënaqësie.

- Zoti Hasan, thatë që deri tani këtu nuk paskan ardhur gjermanë... Por mund të... të... vinë? - pyeti Amanda me zë të zvargur.

- Pas kapitullimit të Italisë para dy muajsh, ata po shtrihen në tërë Shqipërinë, - iu përgjigj Hasani. - Do t'ia behin edhe këtu, por do t'i presim me pushkë, se edhe ata pushtues janë.

- Po me ne ç' do të bëhet? - pyeti Poli.

Për një çast ra heshtje.

- Mos u nxito dhe ti, Pol, si Amanda, - e qortoi Skoti.

- Jo, shqetësimi i tyre, dhe ma merr mendja edhe i të tjerëve, është i natyrshëm. Nuk di ç'të them... Tani do të vemi në konakun tim dhe atje do ta pleqërojmë këtë çështje me kaq rëndësi.

- Nuk gjej fjalë t'ju falënderoj, zoti Hasan.

Pastaj duke iu drejtuar partizanit tjetër, Hasani i porositi:

- Vesel, merri kuajt, shpjeri nga plevica dhe njofto babanë se pas pak do të kemi mysafirë të shquar amerikanë.

Veseli pohoi me kokë dhe me të dy kuajt u largua.

- Veseli martohet sonte, - tha Hasani. - Do të bëjë dasmë.
Dasmë në kohë lufte...

Duke thënë këto fjalë, ai u mrrol në fytyrë.

- Vërtet dasmë në kohë shumë të vështira, - tha Skoti.

- A dëshironi ta shihni këtë dasmë me këngë dhe valle popullore?

- Pse jo, - buzëqeshi Skoti.

- Atëherë në mbrëmje do të gjejmë kohë të shkojmë edhe në shtëpinë e tij.

- Do të jetë kënaqësia jonë.

Pastaj, duke i vënë krahun Skotit mbi shpatulla, Hasani i tha:

- Vemi tani në konakun tim. Sonte të tërë do të bujtni atje.

Para tyre u shfaq një shtëpi dykatëshe prej guri, me një vathë të madhe bagëtish në një krah.

- Duket shtëpi e mirë për një fshat, - tha Aleks i duke e soditur.

- Si në fshatrat e viseve të mia në Kalabri, që lashë i vogël, para se të mërgoja bashku me familjen në Amerikë, - tha Xhani.

- Është ndërtuar thajse 100 vjet më parë, - shpjegoi Hasani. - Stërgjyshi hodhi një kat dhe bëri dhe bodrumet; gjyshi dhe babai ngritën katin e dytë dhe e zgjeruan. E kemi edhe bazë të luftës.

Ndërkohë, Skoti ktheu kokën andej nga ku ende shiheshin shtëllunga e tymit, që ngriheshin nga mbeturinat e avionit, i cili vazhdonte të shkrumbohej dhe fytyra iu mbulua nga një hije e trishtë.

- E pamë edhe ne këndeje në ç'rrethana u dogj, - tha Hasani, - dhe, fatmirësisht ju arritët të largoheshit nga ai në kohë. Besoj se ju vjen keq për të.

- Pak më parë këtë ia shpreha edhe shokëve të mi, - tha Skoti. - Por, gjithsesi, edhe po ta ulnim, pa qenë i dëmtuar, do ta digjnim vetë.

- Doemos, sepse, sikur ta shihnin gjermanët, që një ditë, dhe ndoshta shpejt, do të vinë edhe këndeje, do të merrnin vesh se është avion amerikan dhe do të nisnin menjëherë t'ju vinin pas, për t'ju gjetur.

- Pikërisht ashtu. Ndaj, ju lutem që t'i porositni fshatarët të zhdakin që nesër në mëngjes edhe copërat më të vogla të avionit. Pjesë të rënda, si motorët, le t'i gpropisin diku aty dhe t'i mbulojnë sa më fort me dhe.

- Patjetër! Do t'i them babait që të ruajë si kujtim ndonjë pjesë të tij, - tha Hasani.

- Sa mirë ju shkoi ndër mend.

Në zyrën e ndërlidhjes së bazës ushtarake amerikane në Katania, koloneli Kallager po bisedonte me radistin dhe Xhonin.

- Tani ora po shkon 3, - tha koloneli Kallager duke këqyrur orën, - pra, kanë kaluar rreth 7 orë që kur avioni C 35 u nis nga aeroporti ynë, dhe ne nuk po lidhemi më dot me të.

- Siç e shihni dhe ju vetë, zoti kolonel, - tha pa e fshehur keqardhjen radisti.

Kallageri tundi kokën me trishtim dhe hodhi vështrimin nga Xhoni.

- Dua të dëboj nga mendja mendimin më të mynxyrshëm, - nisi të fliste Xhoni, - rënien e C 35, si pasojë e goditjeve nga kundërajrorët dhe mesershmidët gjermanë. Por avioni edhe mund të ketë rënë diku në tokë.

- Edhe unë kështu shpresoj, - tha Kallageri. - Ti, Xhon, e di që kjo ka ndodhur jo rrallë edhe në historinë e aviacionit tonë, ndaj nuk duhet të humbasim shpresën.

- Mund të ketë rënë në Ballkan dhe Skoti, Aleksii dhe Xhani kërkojnë të lidhen me ne.

- Që edhe ti të lidhesh me Violetën, - shtoi duke buzëqeshur Kallageri.

- Jo vetëm me Violetën, zoti gjeneral, por edhe me shokët, - tha Xhoni si me turp.

Dhe i shqiptonte me çiltëri këto fjalë. Me Violetën e lidhte një dashuri që kishte lindur ato ditë lufte, kurse me shokët e tij pilotë, sidomos me Skotin, në atë periudhë, kur ata kishin kryer së bashku kursin për aviatorë dhe fluturimet në ato kohë aq të vështira.

KAPITULLI IV

Komanda gjermane sapo ishte vendosur në një ngrehinë dykatëshe në Rrugën e Durrësit, në Tiranë. Ndonëse me ngut, zyra e gjeneralit Henkel, njëri ndër nga komandantët e ushtrisë gjermane që po vendosej në Shqipëri, ishte rregulluar më së miri.

Para Henkelit, burrë shtatlartë, hijerëndë, ulur në tryezë, qëndronte koloneli Minke, vartësi i tij, edhe ai hijerëndë, por shtatshkurtër, dhe në një tryezë tjetër të vogël një sekretar që mbante shënime.

- Njoftimi që na erdhi para disa orësh nga komanda jonë në Itali, zoti Minke, - po ligjëronte Henkeli, - është se avioni ushtarak amerikan C 35 edhe mund të ishte asgjësuar nga goditjet që i dhanë kundërajrorët tanë atje. Mund të ishte asgjësuar edhe nga mesersmidët, mund të kishte rënë në det dhe të ishte mbytur...

Ai heshti një çast dhe u ngrit më këmbë.

- Por gjatë stuhisë edhe mund të kishte shpëtuar, pa u goditur... Dhe mund të kishte rënë diku në Ballkan, - tha pastaj. - Radarët ende nuk i kemi instaluar, se do ta kishim të lehtë ta pikasim këtë avion. Por sapo mora njoftim nga komanda e repartit tonë që lëviz nëpër Shqipërinë e Mesme, se pararoja e saj, ndonëse qielli ka qenë i mbuluar me re të dendura ka pikasur një avion të panjohur duke rënë, ndoshta në këto zona.

Dhe ai tregoi me dorë në hartën e varur në mur.

- Ky duhet të jetë avioni amerikan, - vijoi pastaj. - Amerikanët mund të jenë hedhur me parashuta dhe janë fshehur në pyje, ku mund të jenë bashkuar edhe me partizanët rebelë. Për këtë qëllim, urdhëroj të gjitha komandat e ushtrive tona që po shtrihen në tërë Shqipërinë, që ta zbulojnë me çdo kusht ku ka rënë saktësisht ky avion, të kapin pjesëtarët e ekuipazhit të tij, ose, në të kundërtën t'i asgjësojnë. Më kuptoni, zoti kolonel? Ju urdhëroj edhe ju.

Pas një plagosjeje në krah në frontin e Stalingradit, ku kishte treguar trimëri duke vrarë qytetarë të pafajshëm në një pallat banimi, sepse dyshohej se kishin mbajtur një ushtar rus të sëmurë, koloneli Minke ishte transferuar në Shqipëri, pikërisht pas kapitullimit të Italisë fashiste, ku shumë ushtarë italianë ishin dorëzuar, ose për më keq, ishin bashkuar me forcat partizane.

- Edhe unë, me detyrën që më keni besuar, do t'u tregoj shqiptarëve se ne do të dërmojmë dhe do të mposhtim forcat partizane dhe të gjithë ata që mbështesin armikun, duke përfshirë edhe amerikanët që kanë rënë nga një avion në tokën shqiptare.

- Kam besim në suksesin tuaj, zoti kolonel, - tha gjenerali Henkel me zë buçimtar, duke u ndarë prej tij.

Amerikanët rrinin të ulur këmbëkryq mbi shilte në dhomën e madhe të konakut të Rustem Gidës, shtruar me qilima që mbulonin tërë dyshemenë. Nga oxhaku grafullonte një zjarr i madh që, edhe pse mesnëntori, krijonte një ndjesi

të mirakandshme. Disa, midis të cilëve Rikardoja, po tymosnin cigare, së bashku me Hasanin.

Me një hartë të vogël në dorë, që ua zgjaste herë pas here amerikanëve, ai vazhdonte t'u fliste:

- Kështu pra, duhet t'ju them edhe një herë se ne, partizanët, do të bëjmë të pamundurën që ju, aleatët tanë, të ktheheni anej nga erdhët. Ne ndodhemi në Belsh, ja, këtu, - dhe ai tregoi në hartë. - Do të kishte qenë e shkëlqyeshme sikur të mundnim të lidheshim me radiomarrëse me Katanian. Po, për fat të keq, nuk kemi. Na duhet të arrijmë, ja, në këtë zonë, -edhe këtë radhë tregoi në hartë, - ku para disa muajsh është vendosur një mision anglez, diku në këtë krahinë që quhet Përmet. Siç e shihni, larg dhe vende-vende në zona tashmë nën kontrollin e gjermanëve.

- Mundësi tjetër lidhjeje me misionin anglez, pra, nuk paska? - pyeti Skoti.

- Mjerisht, jo, - iu përgjigj Hasani, duke rrudhur ballin. - Detyrën e mësipërme do ta kryej unë. Jam partizan i këtyre anëve, por do të bashkohem me partizanët e Brigadës së 5-të. Ajo tani lëviz po në vise të krahinës së mësipërme, ku ndodhet një nga misionet angleze. Do të nisemi bashkë që këtu dhe do të ndahem me ju në Berat. Pastaj, duke u ndalur në fshatra ku janë bazat tona, do të takohem me anglezët.

Fytyrat e amerikanëve u përndritën.

- Më falni, por për sa kohë mund të arrini atje? - pyeti përsëri Skoti.

- Më e shumta për dy-tri ditë, - iu përgjigj Hasani.

- Kjo do të ishte e përkryer, - tha Skoti, - sepse komanda jonë në Katania do të mësonte se ne, pjesëtarët e ekuipazhit të avionit C 35, jemi gjallë e shëndoshë. Po kështu edhe

familjarët tanë në Amerikë. Por kam edhe një pyetje tjetër: Nëse do të arrinim të komunikonim me ata të misionit aleat anglez, a do të mund të vinte një anije nga tonat dhe të na merrte, ja, në një nga qytetet bregdetare që shoh në hartë?

- Këtë desha dhe unë t'ju bëj të qartë, - iu përgjigj Hasani, - sepse ka rëndësi të veçantë. Ky është porti i Durrësit. - Ai tregoi në hartë. - Më këmbë, jo më shumë se 10 orë larg që këtu. Mirëpo, me shumë keqardhje, do të ishte krejtësisht e pamundur, sepse me disa përjashtime, tërë bregdeti i Shqipërisë së Mesme, duke përfshirë edhe Durrësin, është i pushtuar nga forcat naziste.

- Po në këto qytete këtu? - pyeti Davidsoni dhe duke marrë hartën nga duart e Hasanit, vuri gishtin në pikat që dëftenin Vlorën dhe Sarandën.

- Deri tani gjermanët nuk kanë arritur në ato vise, - iu përgjigj Hasani, - ndaj do të përpiqemi të arrijmë sa më shpejt, të paktën në Vlorë, sido që edhe andej kanë filluar të lëvizin forca të motorizuara gjermane.

Fytyrat e amerikanëve sërishmi u dritësuan.

- Prandaj, e përsëris, - vazhdoi Hasani, - qysh nesër në mëngjes do të nisemi që këtu, pra nga Belshi, do të përshkojmë disa fshatra, dhe në mbrëmje do të arrijmë në Berat, qytet i lashtë, ku gjermanët nuk kanë shkelur ende. Do të kalojmë një natë aty dhe të nesërmen ju do të hidheni në një qytet tjetër, ja këtu në Fier, dhe pastaj në Vlorë... Të tjerat i mësuat. Rëndësi ka që të mënjanojmë ato krahina ku tashmë janë vendosur gjermanët.

- Do të shkojmë andej me kamion, a karroca? - pyeti çiltërisht Amanda.

Disa nga amerikanët qeshën nën buzë.